

Innst. S. nr. 282

(2000-2001)

Innstilling fra kommunalkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jørn L. Stang og Vidar Kleppe om å innføre obligatorisk hiv-/aidstest av alle som søker oppholdstillatelse i Norge

Dokument nr. 8:110 (2000-2001)

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremlegge forslag som resulterer i at det innføres obligatorisk hiv- eller aidstest av alle som søker oppholdstillatelse i Norge."

I sin begrunnelse for forslaget viser forslagsstillerne til at hiv-infeksjonen er en smittsom sykdom som tar et økende antall menneskeliv i Norge. Den største økningen finner vi i gruppene menn som har sex med menn, og blant personer som søker oppholdstillatelse fra afrikanske land.

I første halvår av 2000 er det diagnostisert 85 tilfeller av hivinfeksjon. Dette er 15 flere diagnostiserte enn første halvår 1999. Også hivtallene for hele 1999 viste en klar økning i antall meldte tilfeller sammenliknet med tidligere år. Siste statistikk fra Folkehelse viser at 1 628 menn og 567 kvinner har hivinfeksjon. Pr. 31. juni 2000 ble det meldt totalt 672 tilfeller av aids (558 menn og 114 kvinner). Av disse er 519 døde.

Verden har 50 pst. flere hivsmittede og aidssyke enn de mest pessimistiske eksperter spådde for 10 år siden. Det skriver FN i en aidsrapport fra 28. november 2000. På verdensbasis lever 36 millioner mennesker med hivsmitte eller aids. To tredjedeler av dem lever i Afrika.

Forslagsstillerne påpeker at også i Norge preges hiv-epidemien i stadig økende grad av hiv- og aidssituasjonen globalt. Det er spesielt blant asylsøkere og innvandrere fra Afrika sør for Sahara at antall hivsmittede har økt de siste årene. Disse er i hovedsak smittet før ankomst til Norge. Økningen samsvarer med økt antall asylsøkere fra disse landene det siste året. De tre siste årene har det også vært registrert en merkbar økning i hivsmitte knyttet til Asia.

Alle personer blir tilbudt hivtest når de kommer til Norge. Videre blir det gitt informasjon og veiledning til de hivsmittede om hvilke forholdsregler som bør tas. Til tross for en sterk innsats med informasjon og holdningsskapende arbeid øker utbredelsen av denne dødlige infeksjonssykdommen.

Forslagsstillerne mener resultatene viser at informasjon og veiledning ikke er nok alene. Det bør derfor innføres obligatorisk hivtest av alle som søker oppholdstillatelse eller asyl i Norge. Her nytter det ikke bare å appellere til folks sunne fornuft. Dersom hiv- eller aidssmitte konstateres, bør søknad om oppholdstillatelse avslås.

Forslagsstillerne bekymring over situasjonen er ikke bare basert på registrerte smittetilfeller, men også på det store antallet innbyggere som utsettes for risikoeksponering. Det bør derfor foretas en kritisk gjennomgang av den strategi og de virkemidler som er valgt for å forebygge hiv-epidemien i Norge.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Berit Brørby, Odd Eriksen, Aud Gaundal, Einar Johansen og Leif Lund, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ivar Østberg, fra Høyre, Sverre J. Hoddevik og Erna Solberg, fra Senterpartiet, Magnhild Meltveit Kleppa, og fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, viser til at St.meld. nr. 17 (2000-2001) Om asyl- og flyktningepolitikken, nylig er ferdigbehandlet i Stortinget og at forslaget ikke ble reist i den sammenheng.

Flertallet vil vise til svarbrev til kommunalkomiteen fra Sosial- og helsedepartementet av 15. mai 2001

(vedlagt), der det framgår at forslaget om obligatorisk HIV/AIDS-test av alle som søker oppholdstillatelse i Norge ikke kan begrunnes i smittevernfarelige hensyn. Tiltaket vil være diskriminerende, representere brudd på menneskerettighetene, og i tillegg være internasjonalt uholdbart.

Flertallet støtter disse konklusjonene.

Flertallet viser til at det er bred politisk enighet i Norge om at landet skal overholde sine forpliktelser i forhold til internasjonale avtaler og FNs flyktningekonvensjonen. Prinsippene i disse avtalene er at det er behovet for beskyttelse som skal være avgjørende for opphold - ikke om vedkommende er syk eller smittet. Intensjonen i forslaget er at mennesker som er smittet av HIV/AIDS nektes opphold i Norge, uavhengig om de har behov for beskyttelse eller ikke. Forslagsstillerne ønsker å frata HIV/AIDS-smittede personer retten til å få innvilget asyl/opphold i Norge. Dette er etter flertallets mening uetisk, representerer et menneskesyn komiteen er dypt uenig i og bryter etter flertallets mening med grunnleggende prinsipper i asylretten.

Flertallet viser til at det i dag tilbys HIV/AIDS-test til alle nyankomne og at helsetjenesten rapporterer at det er uproblematisk å få personer i målgruppen til å teste seg. Det er derfor ikke smittevernfarelige grunner som skulle tale for forslaget. Tvert imot er frivilligheten i framgangsmåten i dag den beste investering i gjensidig tillit som er en forutsetning for god medisinsk oppfølging dersom smitte blir påvist.

Flertallet viser også til WHO's uttalelser fra 1992 angående obligatorisk testing gjengitt i brevet fra Sosial- og helsedepartementet.

Flertallet viser til at det har vært drevet HIV-forebyggende arbeid i Norge gjennom tre handlingsplaner. Rogalandsforskning har evaluert siste handlingsperiode 1996-2000, og blant annet konkludert med at innvandring av HIV-positive personer fra områder med stor smitterisiko har hatt liten betydning for innenlandsk smitte i Norge. Denne smitten har vært lav siden 1996, og det samme gjelder sekundærsmitte. Rapporten sier at dette blant annet kan skyldes forebyggingsarbeidet som innvandringsorganisasjoner har utført med støtte fra det offentlige.

Flertallet vil understreke viktigheten av å følge dette arbeidet opp videre og at dette er en kamp mot sykdommen, ikke mot de smittede.

Flertallet vil påpeke at det må fokuseres på og settes inn tiltak overfor personer med risikoadferd, uavhengig av etnisk opprinnelse og uavhengig av i hvilket ærend en passerer et lands grense.

Flertallet vil også understreke betydningen av å intensivere det internasjonale arbeidet mot HIV/AIDS og viser i den sammenheng til omtale i Langtidsprogrammet St.meld. nr. 30 (2000-2001), kap. 16.

Flertallet vil på denne bakgrunn ikke bifalle forslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Lodve Solholm, viser til at den kanskje mest alvorlige smittsomme sykdommen vi i dag har i landet, nemlig HIV/AIDS, er inkludert i den nye smittevernloven. Disse medlemmer viser til at denne sykdommen er en ekstremt alvorlig smittsom sykdom, alvorlig fordi en til dags dato verken har immuniserende vaksiner eller adekvat behandling å tilby mot HIV-infeksjon.

Disse medlemmer viser til at HIV-infeksjonen naturlig nok har størst utbredelse i de land hvor sykdommen angivelig først oppsto, nemlig i Afrika - og særlig sør for Sahara. Men selv om en fortsatt har den største spredningen der, har en også de seneste år hatt en alarmerende spredning av sykdommen både i Sørøst-Asia, India og Brasil. Spredningen i den vestlige industrialiserte verden er også for tiden ganske foruroligende.

Så langt disse medlemmer har registrert, er det allment akseptert i fagmiljøene at identifisering av HIV-smittede er et viktig ledd i sykdomsbekjempelsen. Videre mener disse medlemmer at HIV-antistofftesting er det eneste redskap en i dag har for å identifisere de smittede. Disse medlemmer ser det da slik at HIV-testing er et særdeles viktig middel til bruk for å utarbeide gode smitteverntiltak mot sykdommen.

Disse medlemmer viser til at HIV-testing så langt har vært et frivillig tilbud til enkeltmennesker og risikogrupper. Testingen har, frem til dags dato, vært fulgt godt opp fra risikogrupperne og likeledes fra de asylsøkere og flyktninger som har fått tilbud om slik testing ved innreise til Norge. Disse medlemmene vil likevel påpeke at frivillighet ikke er nok. Disse medlemmer mener derfor at tvangstesting av de som kommer til landet fra høgrisikoland må innføres. Dette for å gi de smittede mulighet til best mulig veiledning om smittefare og risikoadferd. Disse medlemmer mener at mottak må varsles, slik at de kan gjøre de nødvendige tiltak overfor de smittede og andre. Dette innebærer også en eventuell plassering i lukkede mottak, for de som ikke vil etterkomme veiledning og de krav som blir stilt. Disse medlemmene vil ikke frata mennesker som er smittet av HIV/AIDS muligheten til å få oppholdstillatelse i landet, uavhengig om de har behov for beskyttelse eller ikke.

Disse medlemmer vil presisere at spørsmålet om oppholdstillatelse ikke berøres av om en asylsøker er smittet og/eller er syk. Det er spørsmålet om vedkommende trenger beskyttelse som skal være det avgjørende.

Disse medlemmene vil vise til at spørsmålet om obligatorisk HIV-testing ble drøftet i Stortinget i Innst. S. nr. 183 (1987-1988), men Stortinget gikk ikke inn for noen obligatorisk testing av noen grupperinger. Disse medlemmer viser imidlertid til følgende merknad fra et stort flertall i Stortinget under behandling av Innst. S. nr. 183:

"For å skaffe en bedre oversikt over smitteutbredelsen og for å hindre smitte, er flertallet, alle medlemmene unntatt Kristelig Folkeparti, enig i at en bør tilstrebe at testing for HIV-antistoff inngår som en naturlig del av undersøkelsene ved legekonsultasjon og sykehusinnleggelse. Som ved all annen undersøkelse må det imidlertid legges medisinskfaglige og økonomiske vurderinger til grunn samt tas etiske og juridiske hensyn."

Disse medlemmer er innforstått med at den alt overveiende fagekspertise, både i Norge og i vestlige land, ikke er tilhengere av obligatorisk HIV-testing, da en mener at en obligatorisk testing eventuelt ved tvang har liten nytteverdi og i stor grad kan redusere den informasjon og holdningsskaping en i dag har i samarbeid med de enkelte HIV-smittede og risikogruppene. Det anføres også fra fagmiljøene at så lenge en ikke har effektiv vaksine eller behandlingstilbud for sykdommen, har rutinetesting for HIV liten verdi.

Disse medlemmer vil dog i denne forbindelse understreke at de samme fagmiljøene anser HIV-testing som særdeles viktig for smitteidentifisering, og som et godt middel for å utarbeide gode smittevernplaner mot sykdommen AIDS. Disse medlemmer er også kjent med at fagmiljøenes tilbakeholdenhet når det gjelder obligatorisk testing, i en viss utstrekning er av sosial etisk karakter. Disse medlemmene vil vise til at Stortinget vedtok smittevernloven i Innst. O. nr. 37 (1993-1994) jf. Ot.prp. nr. 28 (1993-1994) og Ot.prp. nr. 91 (1992-1993). Den nye loven erstattet åtte lover.

Disse medlemmer konstaterer at loven med forskrifter gir muligheter for en utstrakt smitteoppsporing, eventuelt ved tvang. Disse medlemmer er av den mening at de ansvarlige helsemyndigheter ikke følger opp loven godt nok, spesielt når det gjelder smitteoppsporing blant personer som kommer til Norge fra høgrisikoland. Disse medlemmene er av den mening at en må i større grad nytte seg av tvang i smit-

teoppsporing, slik at en kan beskytte seg mot smitte og risikoadferd ved en omfattende og god veiledning av de smittede.

Disse medlemmer er uenig at alle som kommer til landet skal gjennom en tvangstest, og vil begrense dette til de som kommer fra høgrisikoland.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag til vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide lovforslag for obligatorisk HIV/AIDS-test av mennesker som søker oppholdstillatelse i Norge og som kommer fra høgrisikoland."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag

Stortinget ber Regjeringen utarbeide lovforslag for obligatorisk HIV/AIDS-test av mennesker som søker oppholdstillatelse i Norge og som kommer fra høgrisikoland.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:110 (2000-2001) - forslag fra stortingsrepresentantene Jørn L. Stang og Vidar Kleppe om å innføre obligatorisk hiv-/aidstest av alle som søker oppholdstillatelse i Norge - bifalles ikke.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 30. mai 2001

Berit Brørby
leder

Karin Andersen
ordfører

Erna Solberg
sekretær

Vedlegg**Brev fra sosial- og helsedepartementet til kommunalkomiteen, datert 15. mai 2001****Dokument nr. 8:110 (2000-2001) Forslag fra stortingsrepresentantene Jørn L. Stang og Vidar Kleppe om å innføre obligatorisk hiv-/aidstest av alle som søker oppholdstillatelse i Norge**

Det vises til Kommunalkomiteens brev av 10. mai 2001 og Kommunal- og regionaldepartementets oversendelse av 11. mai 2001 til Sosial- og helsedepartementet som rette fagdepartement.

Den epidemiologiske situasjonen i Norge:

Den epidemiske overvåkingen i Norge er detaljert. Meldeplikt for nydiagnostiserte tilfeller gir god informasjon om hvor og hvordan de HIV-positive har blitt smittet. Overvåkingen gir og en god oversikt over endringer i epidemien og er et godt verktøy for planlegging av det forebyggende arbeidet.

Det økende antall HIV-positive lever nå i Norge. Dette har sammenheng dels med nysmitte her i landet og innførsel av smitte fra andre land, og dels med at flere av de som er smittet lever lenger enn tidligere på grunn av ny og bedre behandling. I 2000 ble det diagnostisert 177 personer, mot 116 i gjennomsnitt de fem foregående årene. Undersøkelser fra Statens institutt for folkehelse viser for øvrig at det er lite videre smitte fra afrikanske innvandrere. Representantenes forslag nevner at HIV-infeksjon tar "et økende antall menneskeliv i Norge". Dette er antakelig ikke korrekt. Antall dødsfall av AIDS er nå betydelig lavere enn tidlig i 1990-årene.

I Norge har det i mange år vært drevet et intensivert HIV-forebyggende arbeid gjennom tre handlingsplanperioder. Generelt anses den epidemiologiske utviklingen i forhold til HIV å være relativt stabil de seneste årene.

Vil obligatorisk HIV-testing av alle som søker oppholdstillatelse i Norge forebygge spredning av HIV/AIDS i Norge?

De seneste årene har Norge tatt imot flyktninger og asylsøkere fra områder i verden hvor forekomsten av HIV-viruset i befolkningen er høy, uten at smittepresset fra denne gruppen har øket. En grunnstein i den norske strategien mot HIV-epidemien er å identifisere HIV-positive tidlig slik at de kan få smittevernveiledning og unngå å smitte sine partnere. I tråd med rundskrivet om førstegangsundersøkelsen av flyktninger og asylsøkere, blir alle tilbudt HIV-test, informasjon og veiledning ved ankomst. Helsetjenesten rapporterer at det er uproblematisk å få personer i målgruppen til å teste seg. Det er derfor ikke slik at det finnes et stort antall ikke-testede innvandrere som vil bli testet dersom testingen blir gjort obligatorisk.

Det er altså ikke grunnlag for å begrunne et slikt tiltak på smittevernaglig hensyn. Det til tvert imot være grunn til å frykte at oppslutningen om førstegangsun-

dersøkelsen av flyktninger vil synke dersom resultatene av helseundersøkelsene kan få negativ betydning for søknaden. Det kan da risikeres at personer med andre, helbredelige og betydelig mer smittsomme sykdommer enn HIV-infeksjon, ikke blir diagnostisert og behandlet.

Internasjonale forhold:

Det må antas at innføring av en slik politikk vil svekke Norges omdømme betydelig internasjonalt. Obligatorisk HIV-testing har vært diskutert i lang tid. I FNs organer er oppfatningen entydig.

Verdens helseorganisasjon uttalte seg om spørsmålet om obligatorisk HIV-testing allerede i 1992:

"Obligatorisk testing eller annen testing uten informert samtykke har ingen plass i et AIDS forebyggings- og kontrollprogram."

og videre:

"Testing uten informert samtykke medfører ingen fordeler verken for den enkelte eller for folkehelsen, som ikke kan oppnås ved mindre påtrengende midler, slik som frivillig testing og rådgivning."

I sine internasjonale retningslinjer for HIV-testing i 1997, stilte UNAIDS - FNs spesialorgan for HIV/AIDS - seg negativt til obligatorisk testing og sa bl.a.:

"hiv-testing uten informert samtykke og konfidensialitet er et brudd på menneskerettighetene."

Forslaget fra representantene Stang og Kleppe er også i strid med de internasjonale karanteneforskriftene, som krever av Verdens helseorganisasjons medlemsland at de avstår fra tvangsmessige begrensninger for sykdommer som ikke er regulert av forskriftene. HIV-infeksjon og AIDS er ikke inkludert i forskriftene (jf. Migrant's Right to Health. UNAIDS/IOM, mars 2001).

Evaluerings:

Representantene etterlyser en kritisk gjennomgang av den norske HIV-forebyggingsstrategien. I forbindelse med arbeidet med en ny strategi for HIV/AIDS-arbeidet i Norge har Rogalandsforskning nylig avgitt en evaluering av gjennomføringen av Handlingsplan mot HIV/AIDS-epidemien 1996-2000. Evalueringen trekker bl.a. frem at overvåkingen av HIV-smitte i Norge er meget god, og at vi har tilstrekkelig epidemiologisk kunnskap som grunnlag for forebygging. Evalueringen konkluderer videre med at helsemyndighetenes innsats i store trekk har foregått i samsvar med målene i handlingsplanen og den epidemiologiske situasjonen, og at organiseringen bygger på et godt innarbeidet system. Statens institutt for folkehelse har i samarbeid med Statens helsetilsyn utarbeidet en rapport

om faktagrunnlag for de siste årenes arbeid. Sammen med evalueringen danner dette grunnlaget for Sosial- og helsedepartementets arbeid med forslag til ny strategi for det forebyggende HIV/AIDS-arbeidet skal gjelde fra 2002.

Konklusjon:

Forslaget om obligatorisk HIV-test av alle som søker oppholdstillatelse i Norge er ikke begrunnet i smittevernfaglige hensyn. Tiltaket vil være diskriminerende, representere et brudd på menneskerettighetene, i tillegg til å være internasjonalt uholdbart. Jeg anbefaler at forslaget ikke følges opp.